

БОЙОВИЙ ХОРТИНГ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

*МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ДЕРЖАВНОГО ПОДАТКОВОГО УНІВЕРСИТЕТУ*

Частина 1

**COMBAT HORTING AND ACTIVITIES
OF UKRAINIAN LAW ENFORCEMENT
AUTHORITIES**

ІРШІНЬ – 2022

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
ТА МИТНОЇ СПРАВИ
КАФЕДРА ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

***МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ***
**БОЙОВИЙ ХОРТИНГ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ
ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ**

Частина 1

**03–04 січня 2022 року
м. Ірпінь**

*Рекомендовано до друку Науково-методичною колегією
Національної федерації бойового хортингу України
(протокол від 08.01.2022 № 11).*

Організаційний комітет конференції

Голова оргкомітету:

Чмелюк В. В. – кандидат юридичних наук, професор кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету, полковник податкової міліції, учасник бойових дій.

Голова науково-методичної ради оргкомітету конференції:

Єршоменко Е. А. – професор кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету, кандидат педагогічних наук, президент Національної федерації бойового хортингу України, Заслужений працівник фізичної культури і спорту України, Заслужений тренер України, майстер спорту України міжнародного класу, майор десантно-штурмових військ ЗС України, учасник бойових дій.

Заступники голови оргкомітету:

Гришук В. Л. – кандидат юридичних наук, начальник кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету, підполковник податкової міліції, учасник бойових дій;

Бухтіяров О. А. – кандидат юридичних наук, заступник начальника кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету, учасник бойових дій.

Члени оргкомітету:

Параниця С. П. – кандидат юридичних наук, професор кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету, учасник бойових дій;

Антоненко С. А. – кандидат наук з фізичного виховання та спорту, професор кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету;

Бадьора С. М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету;

Гарбовський Л. А. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету.

Є80 Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 03–04 січня 2022 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Державний податковий університет [та ін.]. – Ірпінь, 2022. – Ч. 1. – 1742 с.

Збірник містить наукові роботи учасників конференції, дослідження з педагогіки, психології, філософії, історії, теорії і методики викладання бойового хортингу, проведені відповідно до угоди про співпрацю між Національною федерацією бойового хортингу України та Державним податковим університетом. Матеріали представляють узагальнені результати досліджень у напрямі теоретичних та практичних аспектів удосконалення професійних компетентностей фахівців бойового хортингу у системі правоохоронних органів України.

Матеріали подаються мовою оригіналу. За достовірність фактів, статистичних та інших даних, точність формулювань і висновки несуть відповідальність автори матеріалів.

БОЙОВИЙ ХОРТИНГ ЯК ГІДНИЙ НАСТУПНИК ОБОРОННОГО ЗВИЧАЮ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

ДИМИТРЕНКО Василь Богданович
СРЬОМЕНКО Едуард Анатолійович
Державний податковий університет, м. Ірпінь

***Анотація.** У даній науковій статті характеризується бойовий хортинг як елемент традиційної бойової культури української нації, визначено основні чинники бойового хортингу як видатної воїнської традиції українського народу, основи фізичного виховання учнів – спортсменів бойового хортингу, які займаються у спортивних секціях закладів освіти. Методичні та філософські принципи – основні закономірності педагогічного процесу, які виражають основні вимоги до виховання, тренування, побудови, змісту та організації навчально-тренувального процесу в системі бойового хортингу. Зазначено, що бойова культура української нації, провідником якої є бойовий хортинг, має на увазі велику частину культури, всередині якої знаходиться бойова традиція і бойове мистецтво – як певний технічний пласт, що складається з елементів, включених в традиційну культуру. Бойовий хортинг є складовою частиною культури народу, збагаченої античними ідеалами гармонійного розвитку людини. Деякі традиційні для України змагання з бойового хортингу стали спортивними дисциплінами. Цінність бойового хортингу полягає в тому, що в ньому відбувається гармонійний розвиток тіла і психіки, спосіб підтримки доброго здоров'я і самопочуття. В процесі відродження бойових і культурних традицій українців, реалізації національної оздоровчої та виховної ідеї в нашій країні важливу роль відіграло козацтво. Ще з давніх часів козацтво утворило потужний соціальний організм з військово-демократичним устроєм, який здатний був збройно захистити власні політичні та соціально-економічні інтереси. Процес виховання тих часів мав вигляд постійно діючого вишколу, до якого були залучені всі представники козацької громади та в першу чергу молодь. Обґрунтовано основні аспекти бойового хортингу як видатної воїнської традиції українського народу і теоретико-методичні принципи підвищення якості виховної роботи на бойових і культурних традиціях та звичаях української нації.*

***Ключові слова:** українська нація, бойовий хортинг, традиційна бойова культура України, спортивна підготовка, національний вид спорту України, козацькі звичаї.*

Актуальність наукового дослідження. Соціальне середовище грає найважливішу роль у становленні різних сфер нашого життя, тому позитивні і негативні прояви, характерні для сучасного суспільства, не могли не надати суттєвого впливу на культуру в цілому і на бойовий хортинг, як певний різновид діяльності і вид спорту [1–11; 19–32]. У той же час, в Україні також бойовий хортинг, як вид діяльності, в певному сенсі впливає на суспільство, тому можна говорити про взаємовплив бойового хортингу і того соціального середовища, в якому він розвивається.

У зв'язку з цим дуже важливо зрозуміти, що являє собою бойовий хортинг по суті, його роль і місце в українському суспільстві, його вплив на формування особистості і на соціально-культурний простір, який є частиною нашого буття. Але також треба розібратися в тому, що представляє собою бойовий хортинг з позицій культурологічної даності та як явище бойової військової культури нашої нації [12].

Настільки ж очевидним є і інший найважливіший висновок з викладеного: аналіз концепцій світу вимагає серйозних зусиль. Має бути побудована досить глибока і послідовна філософія миру, найважливішою складовою частиною якої має стати діалектика війни і миру в їх історичному розвитку, оскільки бойовий хортинг є засобом підготовки воїнів.

Виклад основного матеріалу. Бойовий хортинг є елементом традиційної бойової культури України, а традиційна бойова культура є специфічною частиною традиційної народної культури української нації. Бойова культура являє собою різні грані універсальної системи, спектр застосування якої дуже широкий: від оздоровчих і загальнорозвивальних фізичних вправ до системи підготовки бійців підрозділів спеціального призначення.

Крім того, необхідно особливо відзначити, що український бойовий хортинг – це не тільки раціональні методики і техніки бою. Це ще й історія перемог нашої Батьківщини, нашого великого українського народу, який так часто був перед загрозою поневолення і знищення, а потім успішно протистояв цьому і ставав на шлях відродження. Бойовий хортинг є частиною нашої культури, яку ми зобов'язані спільно зберегти і передати нашим нащадкам.

Бойовий хортинг як засіб військової підготовки та явище бойової культури українців. Бойова культура української нації, провідником якої є бойовий хортинг, має на увазі велику частину культури, всередині якої знаходиться бойова традиція і бойове мистецтво – як певний технічний пласт, що складається з елементів, включених в традиційну культуру. Бойовий хортинг є складовою частиною культури народу, збагаченої античними ідеалами гармонійного розвитку людини. Деякі традиційні для України змагання з бойового хортингу стали спортивними дисциплінами. Цінність бойового хортингу полягає в тому, що в ньому відбувається гармонійний розвиток тіла і психіки, спосіб підтримки доброго здоров'я і самопочуття.

В процесі відродження бойових і культурних традиції українців, реалізації національної оздоровчої та виховної ідеї в нашій країні важливу роль відіграло козацтво. Ще з давніх часів козацтво утворило потужний соціальний організм з військово-демократичним устроєм, який здатний був збройно захистити власні політичні та соціально-економічні інтереси. Процес виховання тих часів мав вигляд постійно діючого вишколу, до якого були залучені всі представники козацької громади та в першу чергу молодь.

Активне залучення козацтва до формування загальноукраїнської системи освіти, культурного й економічного зростання держави відображало зовнішню сторону виховного процесу та було результатом дії внутрішнього змісту ідейно-виховної системи. Таким змістом стали козацькі бойові та оздоровчі традиції.

Козацькі бойові традиції сконцентрували в собі багатотисячолітній досвід української спільноти, дух і звичаї людей, несли в собі сильний, здоровий, виховний характер, який є природно зрозумілим для кожного українця та духовно на генному рівні підтримується кожним патріотом держави.

Здорові філософські погляди на життя, принципи гігієни тіла, тверезість і відповідальність, правила поведінки у колективі, норми суспільної моралі, мета та завдання існування, а також засоби їх досягнення надзвичайно чітко та систематизовано передавалися від покоління до покоління у вигляді козацьких карбів – коротких речень, що мали форму прислів'я та були частинами великої піраміди системи теоретично-практичних і духовних засад, вершину якої склали козацькі перекази, вірші, пісні, казки, танці та бойова рухова спадщина у вигляді елементів самозахисту та прийомів прикладної самооборони, які тепер носять назву – бойовий хортинг.

Спеціальні зміцнювальні фізичні вправи та технічні елементи рукопашної сутички стали одним із головних засобів загартування тіла для вирішення бойових завдань. Мистецтво ведення рукопашної сутички передавалося природньо [13–18]. Кожний козак, який пройшов багаторічний вишкіл на Запорозькій Січі, отримав гарт у бойових походах і щоденній козацькій військовій справі, ставав носієм передових технічних, гуманітарних і економічно-господарських знань і, саме головне, ставав свідомим духовним носієм і

захисником української етнічної бойової та культурної традиції. Етнічні бойові традиції Запорозької Січі є філософським і виховним фундаментом бойового хортингу як реальної бойової системи самовдосконалення особистості.

Таким чином, вивчення проблеми становлення і розвитку української бойової традиції, починаючи з перших згадок про Київську Русь (VI століття) до сучасного стану традиційних видів єдиноборств, дозволяє показати неповторність і цінність для української культури бойової традиції українського народу. Бойовий хортинг як український вид бойового мистецтва – найдавніша військова традиція, невід'ємна частина народної культури, яка обумовлює національний характер.

Традиційна бойова культура є складовою частиною культури народу, яка, будучи збагаченою античними ідеалами гармонійного розвитку людини, породила феномен сучасного спорту, і, хоча українські спортсмени давно довели свою перевагу у багатьох видах спорту, лише деякі традиційні для України змагання стали спортивними дисциплінами.

Українська традиційна бойова культура різних століть (VI–XX ст.): сарматська войовнича, лицарська Київської Русі, селянська ополченська, військова монастирська, міські бойові варти, козака Запорозької Січі та інших січових угруповань, що з'явилися на українських землях і, нарешті, військова культура українських підрозділів Радянської армії, висока бойова готовність сучасних Збройних Сил України – все це різні грані бойової військової традиції України, все це предмет вивчення, відродження, наслідування для сучасної людини.

Бойова культура має на увазі велику частину всієї культури, всередині якої знаходиться бойовий хортинг – бойова традиція і бойове мистецтво як певний технічний пласт, що складається з елементів, включених у традиційну воїнську чоловічу і жіночу культуру.

До сих пір збереглися різні стилі і напрями бойової культури України: сільська боротьба, бойові тренування тощо. Всі вони, незважаючи на свою самотність, мають спільну мету – виховання особистості, що пропагує традиції та звичаї народу, моральні установки суспільства, в якому ця традиція живе. Сучасні рукопашні сутички, а отже, бойовий хортинг, традиційна бойова культура – це фізична культура нашої сильної войовничої нації [33–48]. Традиційне розуміння бойової культури як прикладної у процесі розвитку і модернізації змінилося на самовдосконалення самого себе.

Отже, бойові традиції українців в історичному контексті є нерозривною частиною загальної культури, а сучасна традиційна бойова культура в Україні – це багатофункціональне, багатогранне соціально-культурне явище. Ми бачимо, що бойовий хортинг – сучасний напрям української традиційної бойової культури не втратив наступності зі змагальною і прикладною традицією бойової культури українського народу. Аналізу бойового хортингу відповідає факт неоднакового впливу практики українського бойового мистецтва та різних видів єдиноборств на особистість і соціальну поведінку людини.

Очевидно, що усі бойові мистецтва світу, у якій би країні вони не народились, мають спільну мету – виховання духовної, моральної, відповідальної особистості, яка поважає традиції, моральні установки суспільства, в якому вона живе. Бойовий хортинг є українським видом бойового мистецтва, і крім чисто фізичного вдосконалення за допомогою вправ, чималу увагу приділяє духовному розвитку людини, залучаючи її до народної філософії, народної культури, дотримання звичаєвих норм поведінки.

Загальнолюдське, глобальне порівняння проблем війни і миру додає особливу актуальність співпраці військових, пацифістів, віруючих і атеїстів, соціал-демократів і консерваторів, інших партій, рухів і течій. Плюралізм філософського тлумачення світу,

ідейний плюралізм нерозривно пов'язані з політичним демократичним поглядом. Різні компоненти руху за мир знаходяться між собою в складних відносинах – від ідейної конфронтації до плідного діалогу і спільних дій.

У цьому русі відтворюється глобальне завдання – необхідність знайти оптимальні форми співпраці Національної федерації бойового хортингу України і українських політичних сил заради досягнення спільної для людської спільноти мети. Мир між народами світу – це загальнолюдська цінність, і досягнута вона може бути тільки спільними зусиллями всіх народів.

Що є війна? Яке місце вона займає в історії людства і людини. Яким чином в світогляді народів, націй, представлена сила, що штовхає до знищення собі подібних, вбивства людей. Організація бойового хортингу починає ставити питання, шукати витoki цього феномену людяності [49–62]. Саме людяності, оскільки здатність до війни – це риса, що яскраво виділяє людство зі спектру форм життя на нашій планеті, але не протиставляє його їм, а скоріше носить парадоксальний характер – поєднує в собі, як стародавні інстинктивні прояви, так і нераціональні дії людини.

Історію існування людства неможливо уявити без воєн, і це дає право стверджувати що війна – атрибут людства, який виявляється у різних аспектах його буття. Це настільки складний і багатогранний феномен, що всі відомі на даний момент світоглядні моделі в тій чи іншій формі включають в себе систему оцінок і відносин пов'язаних з війною між людьми.

Якщо звернутися до біології, то найдивнішим з усіх людських властивостей є людська здатність систематично вбивати інших людей. Мова йде не про вбивство суперників за природні чинники – їжу, самку, статус у племені тощо. З цієї точки зору, люди нічим не відрізняються від інших тварин. Більш того, мир у тваринному царстві є скоріше винятком, ніж правилом. Однак вовки не полюють на вовків. Знову ж, мається на увазі не з'ясування стосунків між собою, як завгодно криваве, а саме полювання. Вовча зграя може сприймати іншу вовчу зграю як суперників, але не як здобич.

Полювання на таких же, як ти виходить за рамки біологічного здорового глузду. Жодна жива істота не може систематично харчуватися представниками свого ж виду – з тих же причин, за якими жодна жива істота не може харчуватися власним м'ясом. Енергія в замкнуту систему має надходити ззовні, а біологічний вид є замкнутою системою. Відповідним спробам окремих мало свідомих істот, і тим більше – колективів, поласувати братами по крові перешкоджають численні, практично непереборні біологічні обмеження.

Людина є єдиним винятком з цього правила. Люди здатні полювати на інших людей, розглядати їх як свою здобич. Люди всеїдні, причому їх можливості поглинати різноманітну їжу виходять далеко за межі, відведені біологією: людина здатна обробляти невідповідну для нього їжу. Першим обробленим був не камінь, не кістка і не глина, а неналежне людині природою м'ясо тварин.

І ця здатність розглядати абсолютно все живе як свою потенційну здобич не могла не призвести до того, що люди змогли подивитися з цієї ж точки зору і на самих себе, поставитися до себе як до предмету вбивства під час певної конкуренції.

Це, звичайно, не означає, що жертву потрібно неодмінно вбивати і їсти. Історія виду *homo* є історія використання людини людиною – як джерело білків, як жертви розбою, потім як раба, потім як об'єкта експлуатації, з часом стає все більш і більш витонченою. Але все це ґрунтується на здатності людей полювати на собі подібних.

Можна сказати, що людина стала людиною не тоді, коли побачила в ближньому «свого», «такого ж, як вона сама», або суперника, конкурента, що не виходить за рамки

звичайних внутрішньовидових відносин, а тоді, коли побачила в ближньому абсолютно чужого, потенційну жертву.

Всякий, хто хоч раз брав участь у звичайній бійці, знає, що вбити людину, тобто нанести їй ушкодження, несумісні з життям, не так вже й складно, але дуже важко це зробити свідомо. Наприклад, практично неможливо змусити себе ткнути пальцем в око противнику, і гуманістичне моральне виховання чинить опір цій дії [63–78]. Тим часом удар кісточкою середнього пальця в очну ямку – один з найпростіших і найдієвіших прикладних прийомів самозахисту від нападника.

Дуже важко задушити противника, навіть якщо вдалося дістатися до горла: перші ж ознаки агонії змушують розтиснути пальці. І, в усякому разі, найсильнішим переживанням є вчинене вбивство. Сам вигляд мертвої людини – нерухомого, безпечного тіла, вже не здатного нічим пошкодити, може змусити вбивцю вільно або мимовільно впасти у тяжку депресію.

Нам здається, що подібні переживання є ознакою нашої цивілізованості, але, насправді, це робота біологічних заборон. Прадавнім людям було простіше, ніж нам, переступити поріг вбивства ближнього саме тому, що вони були ближче до своєї біологічної основи. Існують шляхи, що дозволяють обійти біологічний захист виду. Природа передбачила механізм для тимчасового зняття цього захисту.

Він працює тільки в дуже рідкісних ситуаціях, наприклад, у момент сутички не на життя, а на смерть, бойовому зіткненні з ворогом. У такому випадку, однак, зникають і багато інших біологічних захисних механізмів, притупляється біль, замовкає інстинкт самозбереження. Здатність вбити такого ж, як ти дається тільки разом з готовністю вмерти самому. Це і є біологічна основа того, що ми позначили як *furor*: «несамовитість», «вихід з себе», «готовність до смерті», «агресія».

Цей механізм можна запустити двома способами. Перший – природний: поставити себе в ситуацію, коли *furor* скипить в крові сам собою. Звідси – багата культура образ, що виробляються у різних людських спільнотах. Образа ворога, особливо публічна, кинута йому в обличчя, призначається не стільки для придушення психіки ображеного, скільки для розпалювання люті ображаючого.

При цьому, мовчання, проковтування образи біологічно еквівалентне прийняттю пози підпорядкування в сутичці, а відповідь на нього розпалює в ображаючому лють. Звідси – витончена, іноді багатогодинна суперечка супротивників перед початком сутички.

Можна використовувати обхідні шляхи – розпалити в собі злість штучно. Найпростішим і добре дослідженим засобом для цього є особливий вид отруєння – сп'яніння. Практично всі відомі нам від стародавніх часів психоактивні речовини, і перш за все алкоголь, мають основною метою саме специфічне помутніння свідомості, мета якого – розпалювання агресивності, впадіння в лють, включення дратівливості і несприйняття.

Всі ці способи, однак, є недосконалими, оскільки припускають, що відбувається протиборство, тобто, жертва є загнаною в кут і змушена приймати сутичку. Але полювання на жертву, що ховається, тікає, і, тим більше війна, як методичне вбивство собі подібних, вимагає зовсім іншого настрою. Вона вимагає, перш за все, холонокровності.

Нарешті, настає найважливіше – навчання вбивати. В руках у солдата, який тренується і навчається воювати, знаходиться автомат, солдат цілиться в людиноподібний силует. Він точно знає, що стріляє не в людину, а це всього лише картонка – мішень для відпрацювання влучності пострілів з вогнепальної зброї [79–94]. Але потім, коли в перехресті прицілу виявиться фігурка живої людини, яка біжить, і треба буде натиснути на курок, командир скаже йому головну фразу, щоб він уявив собі, що він на стрільбах. І

на курок бойової зброї солдатом буде натиснуто. Фігурка впаде, і біологічну заборону на вбивство людини людиною буде подолано.

Таким чином, армія – це інструмент абстрагування, що підтримує здатність сприймати іншу людину так, щоб не бачити в іншій людині – людину, представника свого виду. Армійський спосіб життя, армійська дисципліна, армійська військова технологія – це набуття людиною здатності вбивати людей і знищувати речі, не сходячи при цьому з розуму, не перетворюючись остаточно в антигромадську тварину.

З цього відразу ж слідує декілька важливих висновків. Здобувши здатність до абстрагування і подолання видової заборони на вбивство, люди почали виробляти механізм закріплення цього результату. Тепер заборона на вбивство свого має відключатися автоматично, по пред'явленню якоїсь ознаки чужості.

Формується універсальне поняття чужого – на вигляд людини, але насправді – законного видобутку. Наступним кроком є встановлення якого-небудь критерію, який дозволив би певним групам людей відрізнити «справжніх людей» від «несправжніх», тих, хто за нас, і тих, хто проти нас.

Таким може бути все що завгодно: мова, або хоча б акцент вимовляння, як завгодно легкий, досить того, щоб він сприймався на слух; зовнішність, будь-які зовнішні відмінності, релігійні, ідеологічні, і будь-які інші відмінності. Всі вони, в кінцевому підсумку, потрібні для того, щоб відокремити своїх від чужих і допомогти навченому солдату сприйняти чужого як потенційну жертву.

Вироблення критеріїв абстрагування, спираючись на які одні люди можуть вбивати інших людей, стала універсальним механізмом структурування суспільства. В цьому сенсі не випадково, що армія виявляється одним з найбільш успішних інструментів не тільки війни, а й модернізації суспільства.

У психологічній науці, точніше в психології міжгрупових відносин накопичено чималий досвід вивчення та аналізу проблем, близьких до теми війни – групової агресії, психологічне коріння якої можна розглядати як основу для філософського узагальнення та аналізу протистояння і взаємознищення спільнот людей.

При цьому можна використовувати методологічне припущення, згідно з яким між психологічними закономірностями групової агресії і філософською проблемою «чому можлива війна» існує тісний взаємозв'язок.

Витоки групової ворожості можна побачити в об'єктивному конфлікті цілей та інтересів різних груп, який неминуче виникає в ситуації конкурентної взаємодії їх представників. Справедливо підкреслюючи роль особливостей міжгрупової взаємодії у формуванні міжгрупових відносин, дана концепція не може пояснити факти, зафіксовані в численних експериментальних дослідженнях – факти прояву групової ворожості та упередженості в оцінках «своєї» і «чужої» групи, що виникають під час відсутності об'єктивного конфлікту інтересів, і взагалі при відсутності попереднього досвіду міжгрупової взаємодії.

Таким чином, феномен групової ворожості є універсальним механізмом формування спільнот, необхідною умовою ідентифікації людиною своєї групової приналежності. І якщо допустити можливість перенесення закономірностей справедливих для груп чисельністю 10–50 осіб на великі соціальні групи, такі як народ, нація, громадяни держави, то цілком справедливо можна зробити висновок про імовірну можливість розпочинання війни як необхідну умову виникнення, становлення і процвітання спільноти людей.

Основним моральним стрижнем сучасної війни стала турбота про те, як би уникнути війни. Якщо хтось хоче переглянути національні кордони, проти нього починають війну, щоб перешкодити прецеденту, тобто, уникнути більшої війни. Війна має залишитися в

минулому, і немає ціни, яку не можна заплатити, щоб вона між країнами не почалася. Історія мирного життя і воєн веде до виправдання нової війни проти війни. Адже умовою можливості миру вже давно стала війна, а людський світ вже давно перестав бути мирним.

Війна продовжує грати в житті людства важливу роль, і пройшовши через різні форми, міцно увійшовши у світогляд людей, є фактором, що визначає майбутнє людства. Існуючи як можливість подолання або підтримання нерівності між спільнотами, війна витісняє поняття миру, заміщає його, зумовлює парадоксальність існування людини. Конфлікт являє собою одну з форм міжнародної взаємодії [95–99]. Він багато в чому залежить від того, що в силу обмеженості ресурсів, якими володіє світова спільнота, будь-який окремо взятий суб'єкт міжнародних відносин – країна, не може реалізувати свої інтереси, не зачіпаючи інтереси інших людей.

Динаміка міжнародних відносин визначається тим, що за самою своєю природою міць держави являє собою відносну величину: вигреш у війні однієї держави якщо не завжди, то часто обов'язково обертається людськими втратами і для іншої. Кожна держава або група держав прагне посилити власну безпеку шляхом нарощування своєї військової потужності.

Хоча неможливо домогтися повної безпеки в світі конкуруючих одна з одною держав, прагнення кожної з них зміцнити свою міць і безпеку веде до зменшення безпеки інших і стимулює суперництво за більшу потужність і безпеку. У цьому сенсі війну можна розглядати як прояв принципу боротьби за існування, а в певних умовах – виживання спільнот, що найбільш пристосовані до життя і оборони своїх кордонів.

Усі ці питання вивчаються фахівцями бойового хортингу для більш плідного процесу навчання української молоді в дусі позитивного сприйняття своєї фізичної, технічної, тактичної та психологічної підготовленості для виконання службових обов'язків під час служби у Збройних Силах України, правоохоронних органах та інших силових структурах держави, повної готовності до ефективного захисту України.

Відповідно до поставлених завдань, у міжнародному спортивному просторі серед прихильників спортивно-бойових мистецтв бойовий хортинг розглядається як шлях пізнання, виховання воїна, формування надійної відповідальної позиції, манери триматися, інтелектуального складу розуму тощо.

Бойовий хортинг – це найвідоміше бойове мистецтво козацького походження, в якому під час змагальної боротьби застосовується практично весь природний арсенал прийомів одноборства, заснований переважно на ударах руками та ногами в стійці та лежачи, захопленнях тулуба і кінцівок, захватах за одяг, заломах і кидках, утриманнях, больових і задушливих прийомах, ефективних комбінаціях прийомів, різних поєднаннях бойових зв'язок, переводів боротьби у партер та закінчення сутички ефективним прийомом лежачи у партері, можливого отримання дострокової перемоги.

На відміну від більшості західних видів ведення сутички, що роблять ставку на власну силу бійця, в основу підготовки спортсмена бойового хортингу покладений принцип застосування в змагальній сутичці максимально можливого арсеналу прийомів, використання сили супротивника і швидкого виявлення його слабких місць, за рахунок чого спортсмен бойового хортингу може успішно виступати за правилами будь-яких повноконтактних видів єдиноборств.

Передує цьому процесу ретельна морально-вольова підготовка та надзвичайно високий больовий поріг спортсмена, а також дотримання встановлених правил, завдяки чому бойовий хортинг являє собою потужну виховну систему особистості і тілесний вишкіл, що супроводжується підвищеним рівнем тренувального навантаження.

Отже, бойовий хортинг в Україні є національним професійно-прикладним видом спорту і складником загальнодержавної системи фізичної культури і спрямований на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей людини шляхом її залучення до участі у спортивних змаганнях з бойового хортингу та вишкільних семінарах з вивчення техніки і тактики виконання прийомів самозахисту.

Водночас, бойовий хортинг є чудовим інструментом вирішення проблем виховання молодого покоління, оскільки він відволікає хлопців і дівчат від вулиці, відкриваючи їм можливість повноцінно проявити свої таланти і реалізувати свої можливості, відчувати себе великими спортсменами, здатними захищати честь своєї Батьківщини на чемпіонатах Європи і світу.

Виконуючи ці завдання, бойовий хортинг є важливим засобом підвищення соціальної і трудової активності людей, задоволення їхніх моральних, етичних і творчих запитів, життєво важливої потреби взаємного спілкування, розвитку дружніх стосунків між народами і зміцнення миру на планеті.

Зрозуміло, бойовий хортинг є провідником воїнських традицій українців від пращурів до сучасних воїнів для застосування і використання у справі захисту України від ворогів. Якби світ був ідеальним, повним гармонії і любові, то питання протиборства не стояли б взагалі, і в цьому випадку не могла б виникнути потреба у відродженні або створенні бойових систем, подібних бойовому хортингу.

Але, як каже українське прислів'я, «гріхом смерть увійшла у світ» і, як наслідок – існує потреба в захисті інтересів України від ворогів та нападі у відповідь.

Навряд чи підлягають обліку ті способи, засоби і методи, які придумані людьми для знищення один одного. Відома безліч рукопашних систем, які за своєю суттю є зброєю захисту і нападу, адже іншого призначення у них не було, і немає.

Таким чином, можна сказати, що бойові мистецтва в різних країнах є результатом творчих зусиль націй. Результатом творчих зусиль української нації є бойовий хортинг.

Застосування будь-якої зброї для знищення людей є діянням за своєю суттю аморальним і, в цьому сенсі, використання рукопашних прийомів відрізняється від використання вогнепальної зброї, атомної, хімічної, біологічної лише тим, що вони не є засобом масового знищення людей.

Разом з тим, у вбивстві людини або в нанесенні їй тяжких каліцтв, безпосередньо власними руками, є якась старозавітна жорстокість, яку, до речі, дуже активно пропагує сучасна кіноіндустрія і телебачення, і прояв якої нерідко можна побачити в сучасних спортивних єдиноборствах. Бойовий хортинг є українським різновидом і одним з найефективнішим представником видів єдиноборств в усьому світі. То чи можна, в такому випадку, розглядати український бойовий хортинг як явище культурологічне?

Якщо до цього питання підходити формально, то, напевно, можна. Але тут слід сказати, що поняття культури має багато граней і являє собою сукупність різних проявів, успіхів і досягнень людства у створенні матеріальних і духовних цінностей, де під духовними цінностями, з точки зору світського суспільства, розуміються норми моральності і права, освіта, ерудиція, естетичний розвиток, твори мистецтва тощо.

У загальному розумінні бойовий хортинг з певними обмеженнями, напевно, можна назвати культурним явищем своєї країни, генетичний код якої він у собі несе. Але існує військове розуміння духовних цінностей.

Наприклад, у свідомості воїна під духовними цінностями розуміється прояв честі, звитяги, премудрості, любові до ближнього, чистота душі, але в першу чергу – свобода від пристрастей.

Існує дуже простий критерій оцінки того чи іншого явища, а саме: що воно дає людині, скільки одиниць добра або зла проникне в людину під впливом цього явища, навіщо воно потрібно людям.

Якщо, наприклад, одна людина до крові розбиває обличчя іншій людині і стрясає їй мозок, а інші люди через це радіють. Що в цій дії більше – добра чи зла? Яка користь людині від такої культури? Інша справа, коли людина вимушено травмує або навіть вбиває агресора, виконуючи свій військовий обов'язок, службовий або цивільний, захищаючи свій дім від нападників, захищаючи своїх дітей і сім'ю.

У цьому випадку можна говорити про моральний аспект даного діяння, але вже зовсім в іншому контексті – захист України, суспільства, сім'ї, особистості, дитини, літньої людини тощо.

Культура, у тому числі і бойова культура, має служити людині, створюючи умови для її духовної, інтелектуальної і фізичної досконалості, але вона не повинна стояти на службі пристрастей людини. Разом з тим, до будь-якого культурного явища, в тому числі і до бойового хортингу, треба підходити обережно і розважливо, оскільки це «двосічний меч» – ефективна зброя.

Література, кінематограф, театр, телебачення, спорт та інше можуть бути корисними для людини, а можуть принести непоправної шкоди її душі і тілу, оскільки в кожній справі всьому є своя міра. Відомо, що основою бойового хортингу як виду спорту є змагальність, а будь-яке змагання пробуджує пристрасті, але, разом з тим, у спорті є свої позитивні розвивальні прояви.

Наприклад, бойовий хортинг, як і будь-яке інше аналогічне, по суті, спортивне єдиноборство, явище не аморальне і не злочинне, але надзвичайно силове і небезпечне, з якого боку його не розглядай, але при глибокому розумінні справи – явище виховне та естетичне, якщо навколо нього не розпалювати пристрастей і не робити зі спортсменів культових героїв.

Дуже важливо зрозуміти, що результат впливу того чи іншого культурного явища на людину залежить від того, хто буде підносити плоди цієї культури. Тому, перш ніж сприйняти їх, треба зрозуміти, від кого це йде, заради чого, і чи потрібно це людині для подальшого життя і розвитку. Важливо розібратися в тому, що рухає людьми, які несуть цю бойову культуру.

За останні тридцять років періоду незалежності в Україні з'явилося безліч шкіл і напрямів єдиноборств, об'єднаних терміном «українські стилі», які претендують на українське національне коріння. Як правило, вони носять фольклорно-етнографічний характер і у цьому плані не без підстав претендують на глибокі, історичні корені.

Вони мають власну термінологію і символіку, їх духовною основою оголошуються язичництво або православ'я, проголошується їх принципова технічна, тактична і психологічна відмінність від східних бойових мистецтв. Насправді в їх основу часто покладено найрізноманітніше змішання прийомів вітчизняного та східного походження, а їх творці намагаються переносити на український ґрунт традиції іноземних шкіл бойових мистецтв.

Специфічні риси української бойової культури, нащадком якої вважається бойовий хортинг, визначаються в значній мірі тим, що дослідники назвали «характером українського народу». Сучасні українські воїни вміють боронити від ворога свою землю, бо є для того приклади попередників, які вже багато століть захищали наші багаті території від зовнішніх агресорів і нападників.

Таким чином, процес передачі бойової традиції українців ніколи не зупинявся, і до числа первинних, найбільш фундаментальних і древніх властивостей української сили

відносяться: мужність і сміливість, стійкість і невтомна лють до підступних ворогів, душевна сила і непохитність у найважчих моментах життя країни, всього народу.

Ці домінуючі риси – одні з найдавніших в українській національній самосвідомості, їх конкретний зміст яскраво і потужно проявлявся на всіх етапах історії нашої країни. Український дух – це бойові характеристики українського народу. Формування української сили тіла і духу залежало багато в чому від українського здорового менталітету, який точно визначено в народному прислів'ї: «у здоровому тілі – здоровий дух».

Володіючи волелюбним характером, український народ багато разів здобував перемогу над загарбниками і домагався великих успіхів у мирному будівництві. У народних говірках та прислів'ях знаходять відображення риси українських воїнів: «Краще смерть в бою, ніж ганьба в строю», «Козак зрадником не буває», «Воля або смерть».

Розглянуті напрями виховної роботи безпосередньо пов'язані зі станом людини у звичайний мирний і воєнний час. Ігнорування перерахованих вище аспектів веде до різкого погіршення психічного стану у реальному бою і значного зниження ефективності бойової діяльності.

Існування бойового хортингу у сучасному мінливому світі доводить, що ні національно-культурні, ні філософсько-релігійні, ні соціально-політичні бар'єри не є непереборною перешкодою для їх освоєння. Він, як бойове мистецтво нації, входить у повсякденне життя спортсменів, тренерів, військових, правоохоронців, і взагалі, бойовий хортинг успішно культивується в різних регіонах планети, дає стимули для культурно-спортивного міждержавного обміну і консолідації (міжнародні організації, чемпіонати Європи і світу тощо).

Накопичений значний позитивний досвід освоєння ефективних методик бойового хортингу на демократичній основі, створення сприятливих умов для розвитку безлічі шкіл бойового хортингу, все це відкриває перспективи для більш широкого і повного використання найбагатших ресурсів бойової традиції України, природного відбору найціннішого ресурсу країни – сильної, активної і талановитої молоді.

Процес можливої втрати початкової цілісності традиції бойового хортингу може бути пов'язаний з посиленням західних впливів на кожен з названих напрямів. Так, наприклад, відокремлення бойового хортингу від військової підготовки веде до нехтування духовно-моральними основами і засадами воїнської традиції українського народу.

В результаті рукопашна підготовка може бути вироджена в голу техніку «для службового користування», а часом, і просто в техніку вбивства. Бойовий хортинг, як феномен військово-прикладної культури української нації, який надає на спортивну молодь, мабуть, найсильніший вплив, у такому разі може сприяти перетворенню підготовчих заходів у видовищні масові шоу, тісно зближуючись з політикою і бізнесом.

В одних випадках бойові види спортивних єдиноборств набувають умовно-ігрового характеру і втрачають специфіку як бойові мистецтва. Але бойовий хортинг позиціонує себе як національний професійно-прикладний вид спорту і ефективна виховна система молоді, тому має стояти на позиції корисного служіння народу України.

В інших випадках, навпаки, в професійному спорті отримують розвиток стилі єдиноборств, що не пов'язані з військовою традицією. На сучасному етапі розвитку традиції бойових мистецтв в умовах взаємодії різних культур, багато в чому втрачається їх історико-культурна цілісність і однорідність. Поряд зі збереженням (відродженням) традиційного статусу ряду мистецтв на їх основі відокремлюються східні та західні види спортивних єдиноборств, з'являються їх суто чужорідні спортивні модифікації, що зберігають лише зовнішню схожість зі своїми видовими і стильовими прототипами.

Одночасно відбувається розгалуження і розшарування самих традиційних систем. Крім спортивно-змагальної складової, самостійне значення набуває бойовий хортинг і його оздоровча частина – лікувально-оздоровча гімнастика, спортивно-оздоровчі методики адаптуються для занять з жінками, дітьми, особами похилого віку тощо.

В цих умовах відбувається поляризація демократичних і елітарних тенденцій в освоєнні бойового хортингу, як культурної спадщини української нації.

Отже, бойовий хортинг як сучасна традиційна бойова культура України – це багатофункціональне, багатогранне соціально-культурне явище. Сучасний напрям української традиційної бойової культури не втратив наступності від змагальної і прикладної культури українського народу. Аналізу сучасних єдиноборств України відповідає факт неоднакового впливу практики різних видів єдиноборств на особистість і соціальну поведінку людини.

Традиційна бойова культура, будучи частиною всієї культури українського народу, має конкретну мету і завдання – ретрансляцію в життєдіяльність людини сукупності переданих з покоління в покоління значущих бойових цінностей, звичаїв, традицій, норм і правил поведінки.

Згодом, коли в історії на перше місце вийшла вогнепальна зброя, мистецтво володіння прийомами рукопашної сутички, як область професійних навичок, почала втрачати колишнє значення, але народна змагальна культура – незважаючи на численні заборони, – продовжувала розвиватися. Тому, поява в Україні бойового хортингу, як гідного представника бойової культури нації, комплексної системи підготовки сучасного українського воїна, є фактом логічним і закономірним.

Бойовий хортинг для силових структур – спеціалізований армійський військово-прикладний бій, призначений для ведення бойових дій на коротких вогневих дистанціях і в умовах рукопашної сутички. Він включає в себе: вогневу підготовку з традиційної і нетрадиційної зброї; плавальну підготовку спеціальним способом; особливі прийоми переміщення і контролю простору; мистецтво виживання в умовах тривалої ізоляції і в екстремальних ситуаціях; універсальні навички володіння холодною зброєю; вивчення ефективних бойових прийомів рукопашної сутички без зброї.

Особливість культурологічного підходу до дослідження української традиційної бойової культури полягає в аналізі останнього як особливої форми організації культурних відносин, у з'ясуванні цінності традиційної бойової культури в контексті сучасної культури. Об'єктом спеціального аналізу є роль бойового хортингу, як традиційної бойової культури українців, у формуванні духовного світу молоді, його оцінка як фактора, що детермінує соціальну поведінку людей різних вікових категорій.

Таким чином, у процесі розвитку системою бойового хортингу проведений аналіз з культурологічної точки зору, феномена бойового хортингу, як традиційного бойового мистецтва та явища культури українського народу, систематизовані основні види традиційних єдиноборств, простежено історичний шлях, виявлено унікальність бойового хортингу як традиційної бойової культури України, показана необхідність впровадження бойового хортингу у навчально-виховний процес сучасної сфери освіти.

Таким чином, бойовий хортинг має дуже великий навчально-тренувальний потенціал, включає в себе проведення сутичок не тільки кулачним видом, а й холодною та вогнепальною зброєю, що робить цей вид більш практичним і сучасним. Фахова методика бойового хортингу стверджує, що перемога в рукопашній сутичці досягається з холодним розрахунком, передбачає унікальну точність дій і найширший спектр рефлексів готовності воїна до швидкого реагування на дії супротивника.

Особливістю, що робить бойовий хортинг найкращою школою для сучасних силових структур є те, що в цьому виді сутички є всі форми руху. Боець системи бойового хортингу абсолютно адаптований до будь-якого супротивника і готовий з ним битися за абиякими правилами, навіть за правилами тих єдиноборств, які пропонує цей супротивник.

Система бойового хортингу доводить, що українська бойова традиція сягає до нас з глибини віків.

Традиції (від лат. *Traditio* – передача) – це елементи соціальної і культурної спадщини, що передаються від покоління до покоління і зберігаються в певних суспільствах і соціальних групах протягом тривалого часу. Спочатку це слово означало «переказ». Переказ, як і традиція, завжди усно відбувався та передавався.

Традиція передається: або через практичну імітацію (повторення будь-яких дій), або через фольклор. Адекватність передачі досягається багаторазовими повторами, системами символічних текстів (міфологія) і дій (ритуал). У доіндустріальному українському суспільстві більшість рис бойової культури передавалося через традицію, тому вона називається традиційною. Звідси поняття: бойовий хортинг – традиційна бойова культура українців.

Традиція – це ще і звід знань про світоустрій, спосіб світовідчуття, спосіб бачення світу, сукупність принципів побудови взаємин зі світом і всередині нього. Українська бойова традиція не може бути не живою. Вона не вмирає, поки живий хоча б один представник українського воїнства – її носій.

Традиційна культура – культура традиційного суспільства, іноді термін використовується у значенні – народна культура. Традиційна бойова культура України, гідним представником якої є бойовий хортинг, пов'язана з високою боездатністю, жертовністю чоловіків-захисників, державою та її історичними традиціями. У традиційну культуру входять і ті елементи культури, які виникли відносно недавно (за останні 10–50 років), і багатовікові елементи. Бойовому хортингу – 12 років, і, таким чином, він є українською бойовою традицією.

Традиційна бойова культура існує практично у кожній народності. Це, перш за все, різні види боротьби, бої на палицях, кулачний бій, а також змагання на силу, спритність, витривалість, групову взаємодію.

Бойова культура – це складова частина національної культури народу. Датування виникнення прадавнього бойового мистецтва українців неможливе, оскільки його появу і прояви не можна пов'язувати з конкретною історичною подією, або людиною. Зрозуміти самотність, ідейно-моральний лад, відмінні риси і переваги цього бойового мистецтва можна лише розкривши прямі історичні зв'язки з самою етнокультурою, традиційною народною культурою.

Таким чином, бойовий хортинг – українська традиційна бойова культура є специфічною частиною традиційної народної культури. Разом з тим поняття «українська традиційна бойова культура» перетворилося для більшості сучасних українців у порожнє поняття, яке мало про що каже людині, яка не жила як воїн, не боролася за місце під сонцем, не служила у силових структурах, не пройшла випробування.

Закріплене в таких безвольних людях поняття гармонії тіла і духу, що декларує бойовий хортинг, поступилося місцем, вірніше, виявилось витісненим гіпертрофією тілесно-фізичного – якоюсь новою універсальною субстанцією, позбавленою духовного змісту, морально-етичних якостей.

Сучасне українське суспільство, за об'єктивних причин, по-справжньому точно і досконало не може повністю знати своїх стародавніх звичаїв, обрядів, традицій українського воїнства давнини, але у порівнянні з іншими народами світу, воно не

втратило основ і значно просунулося в цьому питанні. Історичні факти впливають один з іншого. Іде постійний потік подій, заходів, а також існує певна додуманість та народна билинна творчість, яка сприяє упорядкуванню історичних знань.

Голос крові підказує українцям те, що на нашій землі завжди народжувалися могутні воїни, які вчилися воювати і вміли воювати, адже жоден ворог ні коли не відчував себе спокій, ніби господарем на нашій землі. Дійсно, українці – це дуже войовнича нація.

А між тим, знання культури свого народу надає неоціненну допомогу в розумінні історії, дозволяє висвітлити нитки, що зв'язують минуле і сьогодення, а головне – дає можливість відновити соціально-історичну пам'ять і прогнозувати майбутнє.

Таким чином, можна припустити, що для молоді є привабливою можливістю всебічного вдосконалення і гармонійного розвитку засобами традиційного бойового мистецтва – бойового хортингу.

Учень бойового хортингу – цього багатогранного курсу підготовки, ким би він не був, незалежно від соціального стану, віри або кольору шкіри, він зобов'язаний людству в цілому, а також вченню бойового хортингу, бойовому середовищу українського воїнства, що передає йому знання.

Як заповів засновник бойового хортингу Едуард Єрьоменко своїм нащадкам і послідовникам: кожна людина, яка вирішила займатися бойовим хортингом має дати клятву перед собою і вчителем, що ніколи не використовуватиме силу, яку придбає, в непорядній, недобрій або нечесній справі, для скоєння злочину, в корисливих цілях або для нападу на мирну людину. Нехай прийоми і вправи бойового хортингу тренують не тільки людські тіла, але і їхні лицарські інстинкти, почуття честі і гідності, усе, чим славиться українське військо.

Незважаючи на те, що прийоми бойового хортингу дають людині можливість стати сильною і використовувати бойові навички в реальній екстремальній ситуації, вони не досягнуть своєї мети, якщо вони не зможуть навчити людину етиці лицарського коду – битися за правду і захищати слабкого, завжди стояти на боці істини, не давати нікому ображати дітей і старих людей та боронити Батьківщину.

Для ворога суспільства в цілому, наприклад, міського бандита, злочинця, небезпечного вбивці, ми маємо резервну тактику, яка допоможе вирівняти шанси, оскільки він озброєний та йде на вбивство, а ми не озброєні. Це просто застосування прийомів у момент смертельної небезпеки при мобілізації усіх можливих сил і засобів.

А також, більш великого правила, яке керувало всіма добрими людьми, патріотами, солдатами, громадянами протягом століть: «Краще смерть, ніж безчестя». Не так важливо для воїна те, виграв він або програв, але надзвичайно важливо для нього – заради чого він бореться.

Розмову про Україну, про Батьківщину можна продовжувати при умові, коли це буде потрібно молоді. Але зупинимося і підведемо підсумок. Осмислення наукової філософської, історичної і морально-виховної спадщини бойового хортингу тільки починається. З культурою бойовий хортинг пов'язує поняття відповідальності, стійкості, мужності, звитяги, рішучості, сміливості у боротьбі за правду і справедливість.

Українських воїнів часто називають героями, захисниками України, совістю нації. Більшість з них є дуже чесними, чуйними, які непримиренно ставляться до брехні і зла, вимогливими людьми, перш за все, до себе, а потім до інших.

Про українського воїна, спортсмена бойового хортингу можна сказати, що він бачить життя і дійсність по-своєму, як чуйна, спостережлива людина, не нав'язуючи своїх суджень. Його думки викликають на роздуми, хочеться підтримати розмову, висловити свою думку. Погодитися або не погодитися з ним – наше право. Він правдивий художник

воїнського шляху, власник життя, яке може віддати за інших людей. Вся Україна його часу – це його біль, його радість і щастя тому, що він – її захисник.

Український воїн через тяжкі випробування, бойові дії, крізь призму історії української мови і літератури осягнув культуру свого народу і намагається прилучити до неї сучасників. Унікальні видання фундаментальних робіт великих українських вчених, вибрані праці з української та світової культури говорять про геніальність українського воїна. Багатьох дивує те, що крім історії України, він цікавиться і добре знає світову історію.

Воїн по-своєму тлумачить історію, де головне місце займає людина. І не просто людина, а людина культурна. І в піднятті культури він бачить вихід з багатьох проблем. Воїн думає про те, як людині жити в злагоді зі своєю пам'яттю.

Він постійно закликає зберігати мир і культурне середовище, таке необхідне для духовного життя кожної української людини.

Проста істина: любов до рідного краю, знання його історії є основою духовної культури і кожного з нас, і всього суспільства в цілому. Наша мала Батьківщина потребує нашої великої турботи і любові. Нам доведеться виконувати прощальні заповіти воїнів, які загинули, захищаючи Україну.

Виховання громадянськості неможливе без прищеплення любові до малої Батьківщини, місця, де народився, і особливо важливо, щоб ця любов прищеплювалася з дитинства, щоб діти знали: хто вони, звідки їх витоки, яка історія землі, на якій вони ростуть і, яку, коли виростуть, вони будуть захищати, примножувати її багатство.

Є яскраві зірки на небосхилі, а є маленькі. Воїни-герої, учасники бойових дій, ветерани війни є найяскравішими зірками сузір'я українських військових. Тому, і після їхньої смерті, їх зірки будуть вічно опромінювати і зігрівати душі людей. Не дарма імена загиблих воїнів були присвоєні вулицям і проспектам міст України.

Ветеранське бойове братерство українських воїнів, які залишилися живими і повернулися з визвольної війни за Батьківщину – це планета мудрості, знань, любові, добра і розуміння.

Ідеї українського воїнства будуть розвиватися, і ми докладемо всіх зусиль для того, щоб наша країна, наша велика Україна пишалася не тільки своєю історією, своїм найкращим минулим і сьогоденням, а й прагнула до перспективного світлого майбутнього.

Висновки. Таким чином, можна констатувати, що у даному дослідженні визначено основні чинники бойового хортингу як видатної воїнської традиції українського народу, основи фізичного виховання учнів – спортсменів бойового хортингу, які займаються у спортивних секціях закладів освіти.

Методичні та філософські принципи – основні закономірності педагогічного процесу, які виражають основні вимоги до виховання, тренування, побудови, змісту та організації навчально-тренувального процесу в системі бойового хортингу.

Зазначено, що бойова культура української нації, провідником якої є бойовий хортинг, має на увазі велику частину культури, всередині якої знаходиться бойова традиція і бойове мистецтво – як певний технічний пласт, що складається з елементів, включених в традиційну культуру.

Перспективи подальшого дослідження. Перспективи подальшого дослідження у вивченні аспектів бойового хортингу як видатної воїнської традиції українського народу, основ фізичного виховання учнів – спортсменів бойового хортингу, які займаються у спортивних секціях закладів освіти.

Продовжиться діяльність щодо фізичного виховання студентів і курсантів засобами бойового хортингу, яка полягатиме у розробці навчально-тренувальних програм з

бойового хостингу для закладів вищої освіти III-IV рівнів акредитації та програми позааудиторної роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антоненко С. А. Підготовка професійних захисників України у системі бойового хортингу / С. А. Антоненко, Е. А. Єрмоєнко, В. Л. Гришук // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 52–62.
2. Бабурнич С. А. Професіограма спортивного судді з бойового хортингу / С. А. Бабурнич, Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 343–353.
3. Бадьора С. М. Методи психічної саморегуляції співробітників правоохоронних органів у системі бойового хортингу / С. М. Бадьора, Е. А. Єрмоєнко, А. В. Тішин // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 334–346.
4. Біла В. Р. Військово-патріотичне виховання школярів і студентів у процесі занять бойовим хортингом / В. Р. Біла, Е. А. Єрмоєнко, В. В. Чмелюк // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 242–254.
5. Бобік С. П. Формування професійно-психологічних здібностей співробітників правоохоронних органів у процесі занять бойовим хортингом / С. П. Бобік, Е. А. Єрмоєнко, С. П. Параниця // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 23–38.
6. Боднарчук О. Г. Бойовий хортинг для підготовки співробітників правоохоронних органів / О. Г. Боднарчук, Е. А. Єрмоєнко, В. Р. Біла // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 226–242.
7. Боднарчук В. В. Бойовий хортинг як засіб формування професійно-прикладних якостей курсантів і працівників силових структур / В. В. Боднарчук, Е. А. Єрмоєнко, В. В. Чмелюк // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 188–200.
8. Брухно Ю. С. Бойовий хортинг як засіб формування фізичної культури студентів і курсантів / Ю. С. Брухно, Е. А. Єрмоєнко, В. Л. Гришук // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 200–214.
9. Буток О. В. Бойовий хортинг і здоров'я людини / О. В. Буток, Е. А. Єрмоєнко, В. Е. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 564–575.
10. Бухтіяров О. А. Бойовий хортинг як система підготовки українського професійного воїна-патріота / О. А. Бухтіяров, Е. А. Єрмоєнко, В. Л. Гришук // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 126–139.
11. Вехтев В. В. Бойовий хортинг у військовому мистецтві / В. В. Вехтев, Е. А. Єрмоєнко, А. В. Тішин // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 827–840.
12. Вишницький І. О. Застосування прийомів боротьби у різних видах єдиноборств / І. О. Вишницький, Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпро : ДДІФКіС, 1996. – С. 57–72.
13. Ганчева В. І. Бойовий хортинг: методика застосування дихальних вправ у процесі занять / В. І. Ганчева, Е. А. Єрмоєнко, Г. А. Коломонець // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 667–682.
14. Гарбовський Л. А. Бойовий хортинг і методика викладання у закладах вищої освіти / Л. А. Гарбовський, Е. А. Єрмоєнко, В. Л. Гришук // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних

- органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 155–173.
15. Гречана Л. О. Бойовий хортинг у системі початкової школи закладів загальної середньої освіти / Л. О. Гречана, Е. А. Єрмоєнко, С. М. Солодько // Шляхи удосконалення професійних компетентностей фахівців в умовах сьогодення : матер. міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. 28–29 травня 2020 р. / Мін-во освіти і науки України, Держ. наук. установа «Інститут модернізації змісту освіти», [та ін.]. – Київ, 2020. – С. 554–563.
16. Гречаний О. М. Методика викладання бойового хортингу в процесі гурткової роботи у закладах загальної середньої освіти / О. М. Гречаний, Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 251–262.
17. Гришук В. Л. Бойовий хортинг як засіб професійно-прикладної підготовки правоохоронців до виконання службово-бойових завдань з протидії контрабанді у районах здійснення операції об'єднаних сил / В. Л. Гришук, Е. А. Єрмоєнко, О. А. Бухтіяров // Протидія незаконному переміщенню товарів в районах здійснення Операції об'єднаних сил : тези допов. наук.-практ. семінару, 15 травня 2020 р. м. Ірпінь / Державна фіскальна служба України, Ун-т ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 59–73.
18. Деркач О. В. Розвиток фізичних якостей у співробітників правоохоронних органів засобами бойового хортингу за методом функціонального тренування / О. В. Деркач, Е. А. Єрмоєнко, О. В. Бутко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 384–403.
19. Довгань Н. Бойовий хортинг як інструмент соціалізації студентів закладів вищої освіти / Н. Довгань, Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2019. – Вип. 11. – С. 177–186.
20. Ермоєнко Э. А. Хортинг – философия украинского единоборца / Э. А. Ермоєнко // Боевые искусства – ключи к совершенству. – 2012. – № 6. – С. 4–5.
21. Єрмоєнко В. Засоби профілактики основних стоматологічних захворювань у студентів, курсантів, спортсменів бойового хортингу та співробітників правоохоронних органів / В. Єрмоєнко, Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2018. – Вип. 9. – С. 116–126.
22. Єрмоєнко В. Е. Медичний контроль змагальної діяльності з бойового хортингу / В. Е. Єрмоєнко, Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 195–215.
23. Єрмоєнко В. Стоматологічне здоров'я дітей та молоді як чинник спортивних успіхів у бойовому хортингу / В. Єрмоєнко, Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 96–111.
24. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг. Навчальна програма спортивної секції з бойового хортингу для учнів середнього шкільного віку 5–9 класів : навч. програма / Е. А. Єрмоєнко // Мін-во освіти і науки України, Інститут модернізації змісту освіти. – ГС «НФБХУ», 2021. – 127 с.
25. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг – виховна система школярів України / Е. А. Єрмоєнко, О. М. Гречаний // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 240–251.
26. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг – професійно-прикладний вид спорту правоохоронних органів України : монографія / Е. А. Єрмоєнко ; Мін-во освіти і науки України, Університет ДФС України, Національна федерація бойового хортингу України. – К : ГС «НФБХУ», 2020. – 203 с.
27. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг у системі професійної підготовки співробітників державних правоохоронних органів : монографія / Е. А. Єрмоєнко // Мін-во освіти і науки України, Університет ДФС України. – Київ : ГС «НФБХУ», 2021. – 222 с.
28. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг як ефективний засіб військово-патріотичного виховання школярів і студентів / Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2018. – Вип. 9. – С. 31–39.
29. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг як засіб виховання фізичної культури та основ здоров'я студентів закладів вищої освіти / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 215–225.
30. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг як засіб військово-патріотичного виховання старшокласників / Е. А. Єрмоєнко, К. М. Кукушкін // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України

: матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 273–287.

31. Єрмоєнко Е. Бойовий хортинг як засіб оптимізації функціональної підготовки студентів і курсантів спеціалізованих закладів вищої освіти та співробітників правоохоронних органів / Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 19–33.

32. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг як засіб прикладної психофізичної підготовки курсантів правоохоронних спеціальностей відомчих закладів вищої освіти / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 128–138.

33. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг як засіб професійно-психологічної підготовки співробітників правоохоронних органів України : монографія / Е. А. Єрмоєнко ; Мін-во освіти і науки України, Університет ДФС України, Нац. федерація бойового хортингу України. – К : ГС «НФБХУ», 2020. – 138 с.

34. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг як система формування готовності співробітників правоохоронних органів до дій в екстремальних ситуаціях / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 110–128.

35. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг як чинник формування військово-патріотичних здібностей, фізичної культури та основ здоров'я учнівської молоді / Е. А. Єрмоєнко, І. В. Кузора // *Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)* : зб. наук. праць. К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2020. Вип. 8 (128) 20. С. 61–69.

36. Єрмоєнко Е. Витоки та історія розвитку бойового хортингу в Україні і за кордоном / Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2019. – Вип. 11. – С. 55–70.

37. Єрмоєнко Е. А. Виховання наполегливості у школярів 6–7 років у процесі занять хортингом : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Едуард Анатолійович Єрмоєнко. – К., 2016. – 222 с.

38. Єрмоєнко Е. А. Виховання фізичної культури та основ здоров'я студентів у процесі занять бойовим хортингом / Е. А. Єрмоєнко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури / Фізична культура і спорт». – 2019. – Вип. 10 (118). – 2019. – С. 49–56.

39. Єрмоєнко Е. А. Виховна система бойового хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2018. – Вип. 9. – С. 156–171.

40. Єрмоєнко Е. А. Відкрита заява Едуарда Єрмоєнка про заснування хортингу – національного виду спорту України 17 липня 2008 року / Е. А. Єрмоєнко // Мін-во України у справах сім'ї, молоді та спорту. Київ : Тренерська рада, 2008. – 7 с.

41. Єрмоєнко Е. Військово-патріотична програма та прикладний хортинг / Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу : зб. наук. праць / Нац. академія педагогічних наук України, Ін-т проблем виховання НАПН України, Українська федерація хортингу. – К. : Паливода А. В., 2014. – Вип. 1. – С. 10–19.

42. Єрмоєнко Е. А. Військово-прикладний і бойовий хортинг у системі професійної підготовки допризовної молоді, військовослужбовців та правоохоронців / Е. А. Єрмоєнко, С. С. Полторацький // Шляхи удосконалення професійних компетентностей фахівців в умовах сьогодення : матер. міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. 28–29 травня 2020 р. / Мін-во освіти і науки України, Держ. наук. установа «Інститут модернізації змісту освіти», [та ін.]. – Київ, 2020. – С. 527–533.

43. Єрмоєнко Е. Всесвітнє українське земляцтво та діаспора у сприянні розвитку бойового хортингу / Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 56–79.

44. Єрмоєнко Е. А. Декларація хортингу у світі / Е. А. Єрмоєнко // Колегія Мін-ва України у спр. сім, мол. та сп. : Київ, 2008. – 12 с.

45. Єрмоєнко Е. А. Засади формування цінностей здорового життя учнівської та студентської молоді засобами хортингу. *Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)* : зб. наук. праць. К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. Вип. 10 (80) 16. – С. 38–44.

46. Єрмоєнко Е. А. Значимість цінностей фізичної культури та основ здоров'я для студентів і курсантів, які займаються бойовим хортингом. *Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)* : зб. наук. праць. К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2019. Вип. 11 (119) 19. С. 71–79.

47. Єрмоєнко Е. А. Комплексне використання потенціалу бойового хортингу для забезпечення національної безпеки України в умовах зовнішньої агресії / Е. А. Єрмоєнко // Актуальні проблеми забезпечення національної безпеки та спрощення процедур міжнародної торгівлі : зб. тез IV наук.-практ. інтернет-конфер., 25-31 травня 2020 р., м. Ірпінь – м. Хмельницький / Мін-во фінансів України, Ун-т ДФС України [та ін.]. – Хмельницький : Науково-дослідний центр митної справи, 2020. – С. 18–23.
48. Єрмоєнко Е. А. Концепція розвитку бойового хортингу в системі освіти України : монографія / Е. А. Єрмоєнко ; Мін-во освіти і науки України, Університет ДФС України, ГС «Національна федерація бойового хортингу України. – К : ГС «НФБХУ», 2020. – 122 с.
49. Єрмоєнко Е. Медико-біологічні та морфофункціональні особливості бойового хортингу у процесі виховання фізичної культури та основ здоров'я студентів / Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 112–121.
50. Єрмоєнко Е. Медико-фізіологічні чинники самоконтролю за фізичним навантаженням на тренуваннях з бойового хортингу у процесі виховання фізичної культури студентів / Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2018. – Вип. 9. – С. 127–138.
51. Єрмоєнко Е. А. Міжнародні правила змагань з хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Київ : МГО «Міжнародна Федерація Хортингу», 2009. – 85 с.
52. Єрмоєнко Е. А. Навчальна програма гурткової (секційної) роботи «Хортинг» для учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів / Е. А. Єрмоєнко // К. : Паливода А. В., 2012. – 268 с.
53. Єрмоєнко Е. А. Наукове обґрунтування психолого-педагогічних умов виховання фізичної культури та основ здоров'я студентів у процесі занять бойовим хортингом / Е. А. Єрмоєнко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць. - Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. - Вип. 3 (123). - С. 47-56. - DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2020.3(123).09.
54. Єрмоєнко Е. А. Основоволожні принципи бойового хортингу. *Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць*. К. : Паливода А. В. 2018. Вип. 9. С. 22–31.
55. Єрмоєнко Е. А. Особливості самовиховання в бойовому хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 40–55.
56. Єрмоєнко Е. А. Особливості фізичної і психологічної підготовки та формування професійних якостей курсантів і працівників правоохоронних органів засобами бойового хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Протидія незаконному переміщенню товарів в районах здійснення Операції об'єднаних сил : тези допов. наук.-практ. семінару, 15 травня 2020 р. м. Ірпінь / Державна фіскальна служба України, Ун-т ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 39–42.
57. Єрмоєнко Е. А. Правомірність застосування службово-прикладних прийомів фізичного впливу системи бойового хортингу в екстремальних умовах соціального характеру у межах необхідної самооборони / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 95–110.
58. Єрмоєнко Е. А. Принципи виконання й методика вивчення базових технічних елементів хортингу: методичний посібник / Е. А. Єрмоєнко // К. : Паливода А. В., 2009. – 87 с.
59. Єрмоєнко Е. А. Психічні процеси в бойовому хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 63–72.
60. Єрмоєнко Е. А. Робоча програма фізкультурно-оздоровчих занять з хортингу для дітей / Е. А. Єрмоєнко // К. : Нац. ун-т фізичного виховання і спорту України, 2009. – 32 с.
61. Єрмоєнко Е. А. Система фізичного виховання спортсменів бойового хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 187–205.
62. Єрмоєнко Е. А. Теоретико-методичні засади виховання наполегливості в молодших школярів у процесі занять бойовим хортингом : монографія / Е. А. Єрмоєнко ; Мін-во освіти і науки України, Ін-т проблем виховання НАПН України. – ГС «НФБХУ», 2020. – 191 с.
63. Єрмоєнко Е. А. Технічна підготовка спортсмена бойового хортингу : монографія / Е. А. Єрмоєнко // Мін-во освіти і науки України, Інститут проблем виховання НАПН України. – ГС «НФБХУ», 2020. – 652 с.

64. Єрмоєнко Е. А. Тренування в хортингу: навчально-методичний посібник / Е. А. Єрмоєнко // К. : Паливода А. В., 2009. – 227 с.
65. Єрмоєнко Е. Філософія бойового хортингу / Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2018. – Вип. 9. – С. 82–104.
66. Єрмоєнко Е. Формування фізичної культури та цінностей здорового способу життя студентської молоді як передумова спортивних успіхів у бойовому хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2019. – Вип. 11. – С. 261–274.
67. Єрмоєнко Е. А. Формування цінностей здорового життя учнівської та студентської молоді на заняттях хортингом у навчальних закладах / Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2016. – Вип. 6. – С. 115–123.
68. Єрмоєнко Е. А. Хортинг : навчальна програма гурткової (секційної) роботи для учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів / Єрмоєнко Едуард Анатолійович. – Київ : Паливода А. В., 2012. – 268 с.
69. Єрмоєнко Е. А. Хортинг – національний вид спорту України: метод. посіб. / Е. А. Єрмоєнко. – К. : Паливода А. В., 2014. – 1064 с.
70. Зверев А. В. Бойовий хортинг у методиках вдосконалення силових якостей спортсменів різних вікових груп / А. В. Зверев, Е. А. Єрмоєнко, А. В. Тішин // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 593–603.
71. Івашковський В. Психомоторика та психо-фізіологічні особливості підготовки спортсменів бойового хортингу / В. Івашковський, Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 130–138.
72. Ільницький І. Р. Хортинг та організація навчання / І. Р. Ільницький, Е. А. Єрмоєнко, С. А. Бабурнич // Збірник наукових праць. – Київ : Паливода А. В., 2008. – С. 247–258.
73. Карасевич С. А. Бойовий хортинг як засіб морально-етичного виховання особистості / С. А. Карасевич, Е. А. Єрмоєнко, В. Р. Біла // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 346–357.
74. Кіблицький Р. В. Бойовий хортинг: концептуальні засади розвитку і популяризації в Україні / Р. В. Кіблицький, Е. А. Єрмоєнко, А. В. Тішин // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 502–514.
75. Коломоєць Г. А. Бойовий хортинг і принципи формування духовно-моральної вихованості учнів / Г. А. Коломоєць, Е. А. Єрмоєнко, В. В. Деревянко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 776–793.
76. Колос М. А. Бойовий хортинг: швидкісно-силова підготовка та оптимізація управління навчально-тренувальним процесом / М. А. Колос, Е. А. Єрмоєнко, О. М. Сидоренко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 493–502.
77. Кузора І. В. Військово-патріотична програма бойового хортингу / І. В. Кузора, Е. А. Єрмоєнко, В. В. Вехтєв // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 840–852.
78. Кукушкін К. М. Методика військово-патріотичного виховання школярів у процесі занять бойовим хортингом / К. М. Кукушкін, Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 6–14.
79. Куцкір М. С. Принципи виховання системних вольових якостей спортсменів хортингу / М. С. Куцкір, Е. А. Єрмоєнко, О. М. Гречаний // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 108–126.
80. Литвиненко А. М. Бойовий хортинг – комплексна система фізичного виховання особистості / А. М. Литвиненко, Е. А. Єрмоєнко, В. Е. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 403–422.

81. Лях В. Інноваційні підходи у боротьбі «Лави на лаву» з учнями козацьких класів і спортсменів бойового хортингу / В. Лях, Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2019. – Вип. 11. – С. 164–176.

82. Ляховець О. О. Бойовий хортинг як засіб виховання патріотизму у дітей дошкільного віку / О. О. Ляховець, Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 305–315.

83. Остапенко О. І. Бойовий хортинг як засіб формування у старшокласників готовності до військової служби / О. І. Остапенко, Е. А. Єрмоєнко, А. В. Тішин // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 638–652.

84. Петрович Ж. В. Хортинг – школа сили і честі юного українця : метод. посіб. / Ж. В. Петрович, Е. А. Єрмоєнко. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2016. – 544 с.

85. Полторацький С. С. Бойовий хортинг у впровадженні воїнських традицій українського народу / С. С. Полторацький, Е. А. Єрмоєнко, В. Е. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 538–550.

86. Присяжнюк С. Бойовий хортинг та проблема активного відпочинку спортсменів у різні вікові періоди / С. Присяжнюк, Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 206–218.

87. Пустолякова Л. Бойовий хортинг у системі навчання фізичних вправ загального розвитку та спеціально-підготовчих вправ на заняттях з фізичного виховання у закладах вищої освіти / Л. Пустолякова, Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2019. – Вип. 11. – С. 187–195.

88. Рудей Д. Ю. Бойовий хортинг у комплексі виховних засобів спортсменів шкільного віку / Д. Ю. Рудей, О. М. Гречаний, Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 334–343.

89. Сичов С. Бойовий хортинг та особливості оптимізації управління атлетичним тренуванням у процесі спортивної діяльності / С. Сичов, Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 219–225.

90. Сікан В. Ю. Технології здоров'язбереження у методиці хортингу / В. Ю. Сікан, Е. А. Єрмоєнко, С. А. Бабурнич // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 284–301.

91. Степанюк А. В. Планування та організація навчально-виховного процесу з хортингу / А. В. Степанюк, Е. А. Єрмоєнко, В. В. Вехтев // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 325–338.

92. Степура Т. М. Бойовий хортинг як засіб формування специфічних психічних властивостей співробітників правоохоронних органів / Т. М. Степура, Е. А. Єрмоєнко, О. В. Буток // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 173–188.

93. Тішин А. В. Застосування прийомів бойового хортингу при вдосконаленні навчання у вищих освітніх установах правоохоронних органів України / А. В. Тішин, Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 296–305.

94. Федорченко Т. Є. Бойовий хортинг і методика проведення занять в умовах здоров'язберігальної педагогіки / Т. Є. Федорченко, Е. А. Єрмоєнко, В. Е. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 695–713.

95. Чмелюк В. В. Бойовий хортинг у підрозділах державної митної служби для підготовки співробітників до протидії незаконному переміщенню товарів у районах здійснення операції об'єднаних сил на сході України / В. В. Чмелюк, Е. А. Єрмоєнко, В. В. Бондарчук // Протидія незаконному переміщенню товарів в районах здійснення Операції об'єднаних сил : тези допов. наук.-практ. семінару, 15 травня 2020 р. м. Ірпінь / Державна фіскальна служба України, Ун-т ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 7–25.

96. Чмелюк В. В. Бойовий хортинг як чинник навчання і професійної підготовки курсантів закладів вищої освіти правоохоронної спрямованості / В. В. Чмелюк, Е. А. Єрмоєнко, В. В. Бондарчук // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–

15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 8–23.

97. Шаповалов Б. Б. Перспективи розвитку бойового хортингу як засобу підготовки військовослужбовців правоохоронних органів військової структури до дій з ризиком для життя та здоров'я / Б. Б. Шаповалов, Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 315–322.

98. Шило О. М. Фізичне і морально-психологічне становлення особистості засобами хортингу / О. М. Шило, Е. А. Єрмоєнко, В. В. Вехтєв // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць. – К. : Паливода А. В., 2010. – С. 127–140.

99. Savchenko, A. (2017). Combat horting – educational practice for young people / A. Savchenko, E. Yeromenko // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 88–95.

Dymytrenko V. B., Yeromenko E. A.

State Tax University, Irpin, Ukraine

Combat horting as a worthy successor to the defense custom of the Ukrainian people

***Abstract.** This scientific article characterizes combat horting as an element of traditional combat culture of the Ukrainian nation, identifies the main factors of combat horting as an outstanding military tradition of the Ukrainian people, the basics of physical education of students – athletes of combat horting, engaged in sports sections of educational institutions. Methodical and philosophical principles – the basic laws of the pedagogical process, which express the basic requirements for education, training, construction, content and organization of the training process in the system of combat horting. It is noted that the martial culture of the Ukrainian nation, led by the fighting horting, means a large part of the culture, within which there is a martial tradition and martial arts – as a certain technical layer, consisting of elements included in traditional culture. Combat horting is an integral part of the culture of the people, enriched by the ancient ideals of harmonious human development. Some traditional for Ukraine combat horting competitions have become sports. The value of combat horting is that it is a harmonious development of body and mind, a way to maintain good health and well-being. In the process of reviving the military and cultural traditions of Ukrainians, the implementation of the national health and educational ideas in our country, the Cossacks played an important role. From ancient times the Cossacks formed a powerful social organism with a military-democratic system, which was able to defend its own political and socio-economic interests. The process of education at that time had the form of a permanent training, which involved all members of the Cossack community and especially young people. The main aspects of combat horting as an outstanding military tradition of the Ukrainian people and theoretical and methodological principles and customs of the Ukrainian nation.*

***Key words:** Ukrainian nation, fighting horting, traditional fighting culture of Ukraine, sports training, national sport of Ukraine, Cossack customs.*